

Two Voices

Interview met Angela Detanico & Rafael Lain door Sam Steverlynyck

Het Frans-Braziliaanse kunstenaarskoppel Angela Detanico & Rafael Lain werkt al twee decennia aan een coherent oeuvre waarin diverse taalkundige, wetenschappelijke en meteorologische bevindingen op poëtische wijze worden vertaald. Op uitnodiging van Tlön Projects brengt het duo nu voor het eerst een performance in een totaalscenografie waarin verschillende met elkaar verbonden werken worden samengebracht. Deze presentatie kadert binnen Tlön Projects' Satelliet Programma en de jaarlijkse samenwerking met ROZENSTRAAT – a rose is a rose is a rose in Amsterdam.

Sam Steverlynyck: *Two Voices* is de naam van deze expo, maar ook van een reeks met elkaar gelieerde werken en een performance. Het vertrekpunt van deze reeks is een animatie. Kunnen jullie iets meer vertellen over het ontstaan van dat werk?

Angela Detanico: Het is eigenlijk begonnen als een geluidswerk. We wilden werken rond de verschillende cycli van de zon en de maan. Men denkt soms dat de cycli van de zon en de maan omgekeerd zijn. Maar dat klopt niet. Aangezien de zon het begin van de dag aangeeft, zien we de maan als het hemellichaam van de nacht. Maar er zijn ook nachten zonder maan of dagen waar je de maan kan zien. De cyclus van de maan is niet synchroon met die van de zon. We wilden dus een geluidswerk maken op basis van het gedrag van die twee hemellichamen, ze verschillende stemmen geven en een dialoog creëren die wordt gekenmerkt door overlap en stilte door de twee cycli een tijd te volgen. Daarna kwam de idee die dialoog ook visueel te vertalen.

Rafael Lain: Aangezien het werk gebaseerd is op astronomische tabellen was het belangrijk voor ons om rond tijd te werken. We werken graag met verhoudingen en equivalenten. Dus hadden we de idee om één dag in één minuut te comprimeren, wat de tijdschaal creëerde voor het stuk. We gebruikten ook de duur van de dagelijkse cycli van de zon en de maan om de geluidsfrequentie vast te leggen die voor elk deel werd gespeeld in een ratio van 1 Hertz voor 1 minuut. Als de zon op een bepaalde dag opkomt om 7u30 en ondergaat om 19u30, wordt de cyclus van twaalf uur of 720 minuten afgespeeld op een frequentie van 720 Hertz gedurende 30 seconden. Op een lange zomerdag – als de zon bijvoorbeeld 900 minuten zichtbaar is – horen we het geluid van 900 Hertz gedurende 37,5 seconden. Elk deel van de zon en de maan zorgt dus voor een subtiele geluidsvariatie van het stuk, aangezien de cycli elke dag veranderen. We hebben dit minimale geluidswerk geëchood met twee eenvoudige beelden voor de zon en de maan die in beeld komen als we het bijkomende geluid horen. De zon is een **dégradé** die het hele beeld inpalmt en een hele dag voorstelt. De maan is een witte schijf die doorheen de hemel reist. Het is een iconisch, grafisch beeld.

SS: De animatie heeft ook geleid tot **28 Lunes** en **365 Soles**, hier ook te zien. Kunnen jullie iets meer vertellen over die werken?

AD: Beide werken komen net zoals *Two Voices* voort uit onze interesse in hoe natuur wordt geobserveerd en beschreven in de wetenschap. In *Two Voices* onthullen de eenvoudige geluiden en beelden die worden gebruikt om de compositie te vormen, de complexe variaties van de zon en de maan. Dat verbaast veel mensen, aangezien we de cycli van de zon en de maan zien als eenvoudig en binair, hoewel we ze elke dag ervaren in hun variatie. In **28 Lunes** en **365 Soles** worden beelden van de zon en de maan gevormd met wetenschappelijke teksten. In **28 Lunes** worden 28 teksten afgebeeld in de het formaat van een maanvorm. Het begint met een eenvoudige, gebogen lijn die de vorm aangeeft alvorens die weer wazig wordt om plaats te

maken voor de volgende tekst in maanvorm, en zo dus evolueert van het eerste naar het laatste kwart. De tekst komt uit *Sidereus Nuncius*, het traktaat dat in 1610 werd geschreven door Galileo Galilei waarin hij de eerste observatie van de maan beschrijft met een telescoop. Naast haar overduidelijk wetenschappelijk belang, is het ook een zeer aangrijpende tekst, aangezien Galileo maar al te goed beseftte en zelfs ontroerd was door het feit dat hij de eerste mens was die de maan op zo'n manier kon waarnemen. **365 Soles** is de tegenhanger van **28 Lunes**. Het toont 365 pagina's uit *De Revolutionibus Orbium Coelestium*, het boek waarmee Nicolaus Copernicus in 1543 de heliocentrische theorie als een alternatief voorstelde van het dan gangbare geocentrische model van het universum. We stellen de originele tekst voor in Latijn en beelden het woord 'sol' – zon in het Latijn – af te midden van een tekstblok in de vorm van een schijf. Aangezien de 365 pagina's elkaar opvolgen, zien we de tekst oplichten met telkens het woord 'sol' in het centrum van de compositie.

SS: Julie hebben voordien al verschillende performances uitgevoerd. Is dit de eerste keer dat jullie dit werk laten uitvoeren door twee performers die teksten over de zon en de maan voorlezen? En zo ja, in een dergelijke totaalscenografie, waarbij de bezoeker voor- en nadien **28 Lunes** en **365 Soles** kan zien?

AD: We hebben de performance al eens opgevoerd in Parijs in 2012, tijdens de expo van de installatie *Two Voices* in Galeria Martine Aboucaya. We hadden ervoor gekozen om ook een performance te maken van die animatie omdat we de dialoog tussen de zon en de maan wilden verderzetten met echte woorden. We hebben dan teksten in onze bibliotheek opgezocht waarin nu eens een zon voorkwam, dan weer een maan. We hebben iets met het verzamelen van boeken en teksten. In Parijs lazen we de teksten zelf voor. Maar dit is de eerste keer dat we met acteurs samenwerken. En dat we de werken op zo'n manier omkaderen in dit arrangement met de projectie van **28 Lunes** en **365 Soles** voordien en nadien.

SS: Ik vind het indrukwekkend hoe bij jullie een werk vaak op organische wijze voortkomt uit het vorige. Zo stellen jullie hier ook een nieuwe reeks prints voor – de verderzetting van een bestaande reeks – met nieuwe tekstfragmenten die op deze performance worden opgevoerd.

AD: Dat klopt. Met deze prints hebben we de duur van één dag overgezet naar het formaat van één pagina. De zon staat altijd in het midden van de pagina. Wanneer de maan boven de zon staat, heb je twee soorten tekst boven elkaar. Het is visueel gemakkelijk om te begrijpen hoe we de partituur voor de video gebruiken. Door gebruik te maken van die woorden, kunnen we ook zien hoe de video is opgebouwd.

RL: In plaats van met minuten te werken zoals we deden in de animatie, gebruiken we hier karakters. Een hele dag valt samen met één pagina of 1440 tekens. Wanneer de zon opkomt, staat die in het midden van de tekst. Die verandert naargelang de seizoenen. De teksten over de maan zijn in italic gedrukt, bovenop die van de zon.

SS: Tekst wordt bij jullie vaak een teken, zoals in **28 Lunes** en **365 Soles**. Het is maar een van de vele voorbeelden waarin jullie opleiding op harmonische wijze samenkomt zoals blijkt uit jullie fascinatie voor typografie, lettertypes en de idee van taal als teken.

RL: We zijn in 2002 beginnen samenwerken. Angela heeft linguïstiek en semiotiek gestudeerd aan de universiteit van São Paulo, ik grafische vormgeving en typografie. Ons onderzoek gaat over het gebied waar tekst en beeld samenkomen. Voor ons is typografie een condensator van betekenis.

AD: We vinden het belangrijk beide samen te brengen. Dat is iets wat ons stuurt in ons onderzoek. De betekenis beïnvloedt de vorm en omgekeerd. We zijn beiden gefascineerd door taal en literatuur. Dat is zeer belangrijk voor ons. Het is de basis waarvan we vertrekken.

SS: Jullie werken vaak rond het verloop van tijd en de daarbij horende notie van vergankelijkheid. Zo tonen jullie hier ook vijf boeketten bloemen, als vanitas?

AD: Ja, maar die bloemen fungeren bij ons als een schrijfsysteem. We staan in ons werk vaak stil rond lettertypes. Ook hanteren we dikwijls een eigen schrijfsysteem of codetaal om de realiteit te vatten. Voor deze reeks maken we gebruik van de relatie tussen de volgorde van letters en cijfers in het alfabet. A is 1, B is 2, enz. Hier vertrekken we van het woord 'cycle' dat we vertalen naar een boekje waarvan het eerste 3 bloemen heeft (overeenkomstig de derde letter van het alfabet, C), het tweede 25 (Y), het derde opnieuw 3 (C), het vierde 12 (L) en het laatste 5 (E).

SS: Jullie bedenken wel vaker een eigen alfabet om de relatie tussen woord en teken te herzien?

RL: In het begin werkten we met pictografische, abstracte *typefaces*. We vormden woorden door objecten op elkaar te stapelen volgens de alfabetische volgorde. Eén element is de letter A, twee de letter B, enz. Zo vormden we woorden door boeken, dozen of suikerklontjes te stapelen. Dat waren onze eerste ruimtelijke installaties die bestonden uit typografische systemen. Daarna gebruikten we systemen die al bestonden, zoals Braille, waarvan we een soort script creëerden door de voelbare puntjes te verbinden met lijnen van licht om zo de onzichtbare structuren van de karakters zichtbaar te maken. We hebben dus op verschillende manieren de handeling van lezen en schrijven onderzocht door te werken met beeldhouwkunst, installatie, geluid, enz. Maar ook door het uit te breiden naar verschillende domeinen die ermee worden geassocieerd, zoals bijvoorbeeld cartografie. In *Time Zone Type* hebben we bijvoorbeeld gewerkt met een systeem dat werd ontwikkeld door Nathaniel Bowditch, een Amerikaanse wiskundige, astronoom en navigator. Hij bedacht een systeem waarbij hij letters uit het alfabet combineerde met tijdzones. Dat was zeer praktisch als navigatiesysteem. We hebben er gebruik van gemaakt om zo beelden te vormen en nieuwe landkaarten samen te stellen die woorden vormen.

AD: De letter A staat bijvoorbeeld voor de tijdzone van Nederland, Frankrijk, enz. terwijl Z de tijdzone is van Engeland en Portugal. Als je dan een woord schrijft, gebruik je verschillende schijven van die tijdzones. Met die combinatie met verschillende stukken van de wereld, creëer je een nieuwe kaart, een nieuwe cartografie. Zo schreven we 'terra incognita', wat een heel bijzondere landkaart opleverde, met delen van de wereld in een andere volgorde.

SS: Jullie maken gebruik van allerhande kaarten, grafieken en tabellen – zoals landkaarten, weerberichten, de constellatie van de sterren – die jullie vertalen naar een eigen, poëtische cartografie.

RL: We zijn geïnteresseerd in manieren om de wereld op een andere, grafische wijze af te beelden en in zaken die je niet kunt zien. Neem nu een wereldkaart. We kunnen de wereld ervaren, maar zo'n kaart is louter een abstracte vorm. Of de manier hoe tijd wordt weergegeven met een klok. Dat is opnieuw een grafische representatie. Hetzelfde met muziekpartituren. We gebruiken dergelijke codes om beelden te creëren.

AD: De wereld is heel complex. Met wetenschap proberen we die te begrijpen. We geloven beide sterk in wetenschap. Maar het is tegelijk ook een creatie van de realiteit, een fictie. We kunnen de codes van de wetenschap gebruiken om de wereld te begrijpen. Maar tegelijk kunnen we ook proberen om op een andere manier naar de wereld te kijken. Dat is dan de poëtische benadering, want sommige dingen kunnen alleen met poëzie begrepen worden. We moeten een evenwicht vinden tussen intellect en verbeelding.

RL: We werken vaak met de alfabetische volgorde. Die is vastgelegd, maar het is eigenlijk ook maar een willekeurige conventie dat de letter A de eerste letter van het alfabet is en Z de laatste.

AD: Dat is een mooi voorbeeld van zo'n conventie die iedereen aanvaardt! We bouwen onze realiteit op die conventie en kunnen zo kennis uitwisselen. Maar het blijft een conventie. Wetenschap is een manier om de wereld te begrijpen. Maar poëzie ook. Het gaat erom om het beste van beide te combineren.

Two Voices

Angela Detanico & Rafael Lain

09.12.2022 – 11.12.2022

Acteurs:

Annabelle Hinam en Thor Louwerens

Openingtijden:

vrijdag t/m zaterdag 13.00–17.00 uur

Zondag 10.00–11.00 uur

Performance tijden:

09.12.2022 17.00 uur

10.12.2022 14.00 en 17.00 uur

11.12.2022 11.00 uur

Een ticket voor het bijwonen van een performance is vereist.

U kunt hier een ticket reserveren: tлонprojects.stager.nl/web/tickets

Curatoren:

Chris Bestebreurtje en Petra Kuipers

Interview:

Sam Steverlynck

Locatie:

ROZENSTRAAT – a rose is a rose is a rose

Rozenstraat 59, Amsterdam

Genereus ondersteund door:

Met dank aan: Nigel Bagley, Willem Gispen, Bureau Grosfeld, Sjoerd Kloosterhuis, Peter Mechelse, Meester in bloemen, MTS–Audiovisueel, Dick Pellegrom, Mari Pitkänen, Robin Waart, Maarten Brocades Zaalberg en Nathalie Zonnenberg

In de *denkbeeldige collectie* van Tlön Projects zijn werken opgenomen uit verscheidene privécollecties. Deze denkbeeldige collectie vormt het vertrekpunt voor het Satellietprogramma van Tlön Projects.

Grafisch ontwerp:
Sabo Day
& Pernille Winther
Lettertype:
Orbis voor Tlön
Projects, door
Jung–Lee Type
Foundry